

УДК 349.6:551.583

<https://doi.org/10.31073/ecobezpeka202406/1-07>

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНОЇ БАЗИ У СФЕРІ КЛІМАТУ. АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗМІН КЛІМАТУ (ЄВРОПА ТА УКРАЇНА)

Ромасевич Д, Ромасевич І

Державна екологічна академія післядипломної освіти та менеджменту,
вул. Митрополита Василя Липківського, 35, 03035, Київ

У статті аналізується законодавчо-нормативна база у сфері клімату в Європейському Союзі та Україні. Встановлено, що міжнародні підходи до боротьби зі зміною клімату формувалися на основі Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Кіотського протоколу та Паризької угоди, які заклали основи сучасної кліматичної політики.

Наголошено, що Європейський Союз створив цілісну систему правового регулювання: Європейський зелений курс, Кліматичний закон ЄС, стратегію адаптації до змін клімату та пакет «Fit for 55». Вони встановлюють обов'язкові цілі скорочення викидів і досягнення кліматичної нейтральності.

Зазначено, що Україна поступово адаптує своє законодавство, ратифікувавши Паризьку угоду у 2016 році та ухваливши низку стратегічних документів: Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату, Національно визначений внесок (НВВ) зі скорочення викидів. Проте імплементація часто має декларативний характер, фінансове забезпечення обмежене, а міжсекторальна координація залишається низькою.

У статті наведено порівняльні таблиці, які демонструють ключові відмінності між кліматичною політикою ЄС та України: у ЄС кліматичне законодавство є обов'язковим, фінансово підкріпленим і інтегрованим у всі сфери управління, тоді як в Україні воно здебільшого носить стратегічний, але не зобов'язувальний характер.

Зроблено висновок, що для успішної адаптації українського законодавства необхідно ухвалити спеціальний кліматичний закон, запровадити систему торгівлі квотами (ETS), розширити адаптаційні заходи на всі рівні управління, створити національний кліматичний фонд і забезпечити ширше залучення громадськості.

Ключові слова: кліматична політика, адаптація, Паризька угода, Європейський зелений курс, Україна, законодавство, кліматична нейтральність, викиди парникових газів.

Постановка проблеми. Сучасні кліматичні зміни є глобальним викликом, що потребує ефективних механізмів реагування з боку держав, міжнародних інституцій та громадянського суспільства.

У цьому контексті надзвичайно важливим стає формування законодавчо-нормативної бази, здатної забезпечити адаптацію економічних і соціальних систем до кліматичних ризиків. Для України актуальним завданням є гармонізація власного законодавства з європейськими стандартами, зокрема у сфері досягнення кліматичної нейтральності та зниження викидів парникових газів.

Аналіз останніх досліджень. Питанню формування законодавчо-нормативної бази у сфері клімату та адаптації такої в Україні до законодавства Європи були присвячені праці В. Богуна, О. Закаль, В. Костицького, О. Балацької, А. Суходольської, В. Полич, А. Самури, Н. Шпег та ін.

Мета статті є дослідження сучасної законодавчо-нормативної бази у сфері клімату в Європі та Україні, виявлення ключових відмінностей і проблемних аспектів адаптації українського законодавства до європейських вимог, а також визначення основних напрямів його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Законодавчо-нормативна база у сфері клімату являє собою систему правових актів, що регулюють механізми боротьби зі зміною клімату, управління ризиками та впровадження адаптаційних стратегій. Простіше кажучи, це "каркас" з правил, який визначає, що дозволено, що заборонено і як саме потрібно діяти у тій чи іншій ситуації.

У сфері адаптації законодавства до змін клімату в Європі та Україні, законодавчо-нормативна база — це система правових актів, які встановлюють правила, механізми та обов'язки для різних учасників (держави, бізнесу, громадян) з метою пом'якшення наслідків кліматичних змін та пристосування до них. На міжнародному рівні сформовано

низку правових документів, спрямованих на боротьбу зі зміною клімату та мінімізацію її негативного впливу. У 2015 році для консолідації зусиль держав світу в подоланні кліматичних викликів було укладено Паризьку угоду, яка стала логічним продовженням положень Кіотського протоколу в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК ООН). Від 1 січня 2021 року країни-учасниці самостійно визначають свої національні цілі щодо скорочення або обмеження викидів парникових газів. До цього обсяги зобов'язань встановлювалися у межах Кіотського протоколу.

Для ЄС фундаментом є Європейський зелений курс, Кліматичний закон ЄС, стратегія адаптації до змін клімату та пакет «Fit for 55» [21; 22]. Ці документи встановлюють обов'язкові для всіх країн-членів цілі — скорочення викидів на 55% до 2030 року та досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року.

Україна ратифікувала Паризьку угоду у 2016 році, підтвердивши намір стати активною частиною Європейського зеленого курсу та реагувати на нові виклики, пов'язані зі зміною клімату. Відповідно до умов Угоди, кожна країна-учасниця подає національно визначений внесок (НВВ) зі зниження викидів парникових газів та переглядає його кожні п'ять років. В оновленому НВВ України, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 липня 2021 року № 868-р, передбачено скорочення викидів парникових газів на 65 % до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року.

Головним завданням адаптаційної кліматичної політики в Україні є зменшення вразливості систем до наслідків зміни клімату, а також зниження рівня парникових викидів, що спричиняють ці зміни. Формування таких

політик ґрунтується на аналізі кліматичних ризиків, оцінці вразливості та національних адаптаційних стратегіях. Через значну різноманітність кліматичних впливів і відмінності в географічних, соціально-економічних умовах, адаптаційні заходи, як правило, адаптовані до конкретних потреб окремих країн і секторів економіки.

Що включає законодавчо-нормативна база станом на зараз в Європі та Україні?

1. Міжнародні зобов'язання, ратифіковані на національному рівні:
 - Паризька угода (2015),
 - Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (UNFCCC),
 - Цілі сталого розвитку (SDGs), зокрема Ціль 13 – "Боротьба зі зміною клімату".
2. Європейське законодавство:
 - Європейський зелений курс (*European Green Deal*),
 - Регламент щодо кліматичної нейтральності (Кліматичний закон ЄС),
 - Плани адаптації до кліматичних змін (EU Adaptation Strategy),
 - Пакет «Fit for 55» (скорочення викидів на 55% до 2030 року).
3. Національне законодавство України, що адаптується до європейських норм:
 - Закон України «Про основні засади державної екологічної політики» (2019 р.),

- Стратегії з адаптації до зміни клімату (наприклад, Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року),

- Національно визначений внесок (НВВ) до Паризької угоди - скорочення викидів на 65% до 2030 р.,

- Кліматичні та енергетичні плани,

- Секторальні документи: у сфері сільського господарства, енергетики, містобудування, водного управління тощо.

Основне призначення цієї бази:

- Інституціоналізувати боротьбу зі зміною клімату;
- Забезпечити узгодженість дій усіх секторів: державного, приватного, громадського;
- Визначити фінансові та адміністративні механізми, наприклад, зелений бюджет, кліматичні фонди, звітність про викиди;
- Інтегрувати кліматичну політику в усі сфери державного управління.

Одним із перших стратегічних документів у межах виконання Паризької угоди стала «Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року», затверджена 18 липня 2018 року. Документ визначає довгостроковий курс на трансформацію економіки України в напрямі зниження вуглецевого навантаження, з урахуванням принципів сталого розвитку та національних інтересів.

Табл. 1. Відмінності між Європейським Союзом (далі - ЄС) та Україною:

Критерій	Європейський Союз	Україна
Рівень інтеграції	Високий, спільні політики для всіх країн-членів	Часткова адаптація до законодавства ЄС
Наявність кліматичного закону	ЄС має єдиний Кліматичний закон	Україна лише планує прийняття окремого кліматичного закону

Критерій	Європейський Союз	Україна
Фінансування	Потужні фінансові механізми (Європейський кліматичний фонд, NextGenerationEU)	Обмежені ресурси, орієнтація на міжнародну підтримку
Застосування стандартів	Обов'язкове та уніфіковане для всіх держав	Впроваджується поетапно, часто декларативно

Ключові виклики:

- Недостатнє фінансування кліматичної адаптації в Україні;
- Відсутність узгодженого кліматичного законодавства в одній правовій рамці;
- Низький рівень міжсекторальної координації;
- Потреба в актуалізації даних і науковому супроводі політик;
- Складність інтеграції європейських норм в українське правове поле.

В Україні поступово формується комплексна система правового регулювання у сфері зміни клімату, що включає нормативно-програмні документи, спрямовані як на запобігання кліматичним змінам, так і на посилення здатності суспільства адаптуватися до їхніх наслідків. В основу цих документів покладено принципи сталого розвитку, екологічної рівноваги, інтеграції екологічних аспектів у всі сектори державної політики та наближення національного законодавства до правових норм Європейського Союзу.

Ключові положення закріплюють необхідність переходу до низьковуглецевої моделі розвитку, використання сучасних технологій, підвищення екологічної ефективності виробництва, раціонального природокористування, збереження та відновлення екосистем, а також досягнення кліматичної нейтральності в довгостроковій перспективі.

Окрема увага приділяється запровадженню адаптаційних підходів на

всіх рівнях управління — від національного до місцевого. Це включає розробку ефективних заходів реагування на кліматичні ризики, впровадження системи оцінки вразливості до змін клімату, посилення ролі місцевих громад у плануванні та реалізації політики адаптації.

Інструментарій реалізації державної кліматичної політики охоплює як ринкові, так і неринкові механізми, зокрема розвиток внутрішньої системи торгівлі викидами парникових газів відповідно до європейських підходів, впровадження фінансових стимулів для зниження вуглецевого навантаження, а також механізмів екологічного оподаткування та субсидування кліматично орієнтованих проєктів.

Важливим елементом державної екологічної стратегії також є забезпечення науково-інформаційної та інноваційної підтримки управлінських рішень, зокрема через розвиток системи моніторингу кліматичних змін, доступ до екологічної інформації, просвітницькі ініціативи та підтримку досліджень у сфері клімату.

На законодавчому рівні закріплюється необхідність інтегрувати підходи до зміни клімату в широке коло державних програм, включаючи просторове планування, управління водними і земельними ресурсами, поводження з відходами, охорону біорізноманіття та розвиток інфраструктури. При цьому визнано, що політика адаптації має бути міжсекторальною та базуватися на оцінці

екологічних, соціальних і економічних ризиків.

В Україні ухвалено низку програмних правових актів, спрямованих

Таб.2 Правові акти, спрямованих на запобігання зміні клімату та посилення адаптаційної здатності

Назва документа	Дата ухвалення / затвердження	Призначення / зміст (коротко)
Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»	25.06.1991 року	Визначає принципи екологізації виробництва, відтворення природних ресурсів, стимулювання та відповідальність у природоохоронній сфері
Закон України «Про Основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року»	28.02.2019 року	Визначає стратегічні завдання в екополітиці, включно з адаптацією до змін клімату, сталим використанням довкілля, наближенням до acquis ЄС
Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року (Розпорядження КМУ № 932-р)	7.12.2016 року	Напрями політики кліматичної зміни, включаючи механізми поглинання, торгівлю квотами, адаптацію, розвиток технологій
Закон України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів»	12.12.2019 р.	Встановлює правові рамки системи MRV (моніторинг, звіти, верифікація) викидів ПГ
Закон України «Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами»	12.12.2019 р.	Врегулювання діяльності, що пов'язана з речовинами, що руйнують озоновий шар та фторованими ПГ
Розпорядження КМУ «Про схвалення Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди» № 868-р	30.07.2021 р.	Зобов'язання щодо скорочення викидів, норма перегляду внеску тощо
Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року	20.10.2021 р.	Визначає цілі адаптації, екологічної безпеки, напрями реагування на кліматичні ризики
План заходів на 2025–2027 роки для реалізації Стратегії екологічної безпеки та адаптації	ухвалений 2024 р.	Конкретні кроки по інтеграції вимог, зменшенню впливів кліматичних змін, імплементації стандартів ЄС

У контексті міжнародних зобов'язань, Україна послідовно адаптує свої внутрішні підходи до цілей,

на запобігання зміні клімату та посилення адаптаційної здатності. Серед ключових документів:

закріплених Паризькою угодою та Європейським зеленим курсом, орієнтуючись на досягнення кліматичної

стійкості, екологічної безпеки та поступового зменшення викидів парникових газів. Зокрема пропонуємо узагальнену порівняльну таблицю

основних законодавчо-нормативної документів сфері клімату в Європі та Україні з рекомендаціями та налізом відмінностей

Таб.3. Порівняльна таблиця: Кліматичні політики (Україна - ЄС)

Політика / напрям	Стан в Україні	Стан у ЄС	Ключові відмінності та особливості застосування	Що потребує покращення або впровадження в Україні
Правова база	В Україні існують основні закони та стратегії: Закон «Про охорону навколишнього природного середовища», стратегія до 2030 р., Концепція кліматполітики, Стратегія адаптації, Стратегія екологічної безпеки, Закон про МЗВ, але їх імплементація слабша.	Всеохопне обов'язкове законодавство: Європейський кліматичний закон, Fit for 55, Європейська Зелена Угода.	В Україні більшість документів мають рекомендаційний характер, без обов'язкового механізму виконання. ЄС має глибше інтегровані механізми контролю та звітності, жорсткіші санкції за невиконання.	Надання юридичного статусу програмним документам, ухвалення Закону «Про зміну клімату» з конкретними обов'язками.
МЗВ (моніторинг, звітність, верифікація)	Закон 2019 р. — створено систему МЗВ для великих підприємств	Обов'язкова звітність для усіх секторів економіки, жорсткий контроль Єврокомісії	Українська система діє лише частково, слабкий механізм контролю та санкцій	Розширити охоплення МЗВ на всі сектори; посилити верифікацію даних; запровадити цифрові інструменти збору даних
Торгівля квотами на викиди (ETS)	Впровадження лише заплановане; система готується на базі авіацію,	Європейська ETS діє з 2005 року, включає промисловість, авіацію,	ETS в Україні відсутня — тільки планується, в ЄС	Ухвалити закон про національну систему ETS; створити електронний

Політика / напрям	Стан в Україні	Стан у ЄС	Ключові відмінності та особливості застосування	Що потребує покращення або впровадження в Україні
Адаптація до змін клімату	Директиви 2003/87/ЄС	енергетику; встановлені жорсткі правила	діє понад 15 років ЄС ефективніше стимулює приватний сектор та інновації, має суворіші вимоги до підприємств.	реєстр; інтегрувати з EU ETS у майбутньому
	Прийнято Стратегію до 2030 року; план дій затверджено у 2024 році	ЄС має комплексну стратегію 2021 р., інтегровану в усі політики (транспорт, енергетика, агро тощо)	В ЄС адаптація є кросс-секторальною; в Україні — обмежена за обсягом і реалізується повільно	Інтегрувати адаптацію в регіональні плани, секторні стратегії; фінансувати адаптаційні проєкти на місцевому рівні
Низьковуглецевий розвиток кліматична нейтральність	Ціль скорочення на 65% до 2030 /р. від рівня 1990 р.; кліматична нейтральність у другій половині XXI ст.	— ПГ ЄС має юридично закріплену ціль досягти нейтральності до 2050 року	В Україні немає юридичної зобов'язувальної ціль до мети, лише декларації	Закріпити ціль кліматичної нейтральності в законі; розробити дорожню карту її досягнення
Інституційна координація	Координація через Міндовкілля, відсутній єдиний орган чи кліматичне агентство, відсутня системність та масштабність заходів.	Єврокомісія координує зусилля держав-членів; є спеціальні агенції. Широко впроваджуються інформаційні кампанії, навчальні програми, підвищення обізнаності населення.	В Україні — фрагментація відповідальності, низька спроможність на місцевому рівні. В ЄС краща комунікація зі суспільством, ширше залучення громадськості до екополітик.	Створити координаційний орган з питань клімату; розвивати екологічну освіту та участь громадян.

Політика / напрям	Стан в Україні	Стан у ЄС	Ключові відмінності та особливості застосування	Що потребує покращення або впровадження в Україні
Фінансування	Обмежене бюджетне фінансування; частково — міжнародні донори (Green Climate Fund, ЄІБ тощо)	ЄС має широкі механізми фінансування: фонди, гранти, пільгові кредити для екологічних проєктів. Значні інвестиції з боку ЄС: Green Deal, NextGenerationEU, ETS доходи	У ЄС більш диверсифіковані джерела фінансування, підтримка інноваційних стартапів., в Україні — переважно за рахунок донорів.	Створити національний кліматичний фонд; активізувати залучення приватного капіталу та «зелених» облігацій як стимулу для інновацій.
Наближення до ЄС / Інтеграція міжнародними нормами	Передбачено в стратегічних документах; часткове імплементаційне законодавство / Україна ратифікувала Паризьку угоду, проте процес гармонізації законодавства з асquis ЄС триває.	ЄС є джерелом асquis — право обов'язкове для всіх членів	В Україні — фрагментарне наближення; відсутній системний моніторинг імплементації. У ЄС механізми імплементації міжнародних норм більш відпрацьовані.	Розробити системний механізм моніторингу імплементації директив і регламентів ЄС у сфері клімату, покращити систему моніторингу і звітності.
Участь громадськості прозорість	Законодавчо передбачено доступ до інформації; реалізація слабка	ЄС гарантує участь у формуванні політик, оцінках впливу, публічних консультаціях	В Україні відсутній обов'язковий механізм консультацій по кліматичній політиці	Інституалізувати публічні обговорення, створити онлайн-платформи для зворотного зв'язку

Таким чином, головна відмінність полягає в тому, що у ЄС кліматична політика юридично обов'язкова, інтегрована в усі сфери, фінансово підкріплена. В Україні — стратегічна, але не завжди обов'язкова, часто не забезпечена фінансуванням або виконавчими механізмами. Базуючи на досвіді країн-членів ЄС для адаптації законодавчо-нормативної бази у сфері клімату в Україні необхідно:

1. Ухвалити законодавство з юридично зобов'язувальними кліматичними цілями.
2. Впровадити повноцінну ETS-систему.
3. Розширити адаптаційні заходи на всі рівні — від національного до громад.
4. Інституційно зміцнити координацію та залучити громади.
5. Посилити доступ до фінансування і впровадити національні кліматичні інструменти.

Інституційні засади впровадження державної кліматичної політики України. У другому розділі Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики України» встановлено інституційну базу для реалізації кліматичної політики на рівнях центральної та місцевої влади (стаття 5). Закон передбачає механізми координації та співпраці між різними державними органами, які відповідають за виконання кліматичних заходів. При цьому зазначено, що перелік органів і їхніх повноважень не є вичерпним, оскільки у сфері клімату можуть виникати нові виклики, що потребують залучення органів, які формально не мають прямих повноважень у цій галузі, але мають бути включені до процесу з урахуванням своєї компетенції.

Реалізація державної кліматичної політики покладається на такі органи:

1. **Верховна Рада України:**
 - Визначає нормативні основи кліматичної політики;

- Забезпечує парламентський контроль за формуванням та виконанням кліматичної політики;

- Розглядає щорічні звіти Кабінету Міністрів щодо реалізації кліматичних заходів.

2. **Кабінет Міністрів України:**

- Координує та пріоритезує кроссекторальну кліматичну політику, спрямовує роботу виконавчих органів;

- Організовує розробку та впровадження інфраструктури і ресурсного забезпечення для реалізації кліматичних заходів;

- Видає нормативно-правові акти, зокрема затверджує Національний план з енергетики та клімату, Національно визначений внесок України за Паризькою угодою, Довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку, Стратегію адаптації до зміни клімату та інші програмні документи;

- Оцінює відповідність нормативних актів цілям державної кліматичної політики;

- Щорічно інформує Верховну Раду про хід та результати реалізації кліматичних політик.

3. **Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Мінприроди):**

- Формує та реалізує державну кліматичну політику;

- Координує діяльність інших центральних органів влади у сфері пом'якшення змін клімату та адаптації;

- Забезпечує нормативно-правове регулювання кліматичної політики;

- Організовує інформаційне забезпечення з питань зміни клімату;

- Бере участь у розробці Національного плану з енергетики та клімату;

- Вносить пропозиції щодо пріоритетів і бюджетного фінансування кліматичних заходів.

4. **Міністерство економіки:**

- Розробляє Національний план з енергетики та клімату;

- Готує секторальні плани зі скорочення викидів парникових газів і заходи з адаптації до кліматичних змін.

5. Міністерство енергетики:

- Залучається до розробки Національного плану з енергетики та клімату;

- Формує секторальні плани щодо зменшення викидів і адаптації у відповідних галузях.

6. Органи, що відповідають за гідрометеорологічну діяльність:

- Забезпечують кліматичне інформаційне обслуговування і прогнози зміни клімату;

- Публікують дані про зміни клімату;

- Ініціюють науково-технічні програми у цій сфері.

7. Інші центральні органи виконавчої влади:

- Розробляють пропозиції для реалізації кліматичної політики в межах своїх повноважень;

- Учасники підготовки національних планів та оцінки їх виконання;

- Готують секторальні плани зі скорочення викидів та адаптації.

8. Рада міністрів Автономної Республіки Крим і місцеві адміністрації:

- Розробляють та забезпечують виконання регіональних кліматичних планів та стратегій адаптації;

- Звітують про виконання цих планів;

- Інтегрують кліматичні заходи до місцевих стратегій розвитку і програм охорони довкілля.

9. Верховна Рада Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування:

- Розробляють та реалізують місцеві плани зменшення викидів та адаптації;

- Затверджують регіональні та місцеві стратегії;

- Фінансують природоохоронні заходи в межах місцевих бюджетів;

- Контролюють реалізацію кліматичних заходів та їх моніторинг.

Крім того, закон передбачає можливість створення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів з питань клімату, зокрема Науково-експертної ради з питань зміни клімату та збереження озонового шару, яка виконує функції незалежного науково-експертного дорадчого органу.

Висновки. Законодавчо-нормативна база у сфері адаптації до змін клімату в Україні та Європейському Союзі є ключовим інструментом регулювання кліматичної політики, що забезпечує правові рамки, механізми та зобов'язання для держав, бізнесу і суспільства. Вона включає міжнародні угоди (зокрема Паризьку угоду), європейські законодавчі акти (Європейський зелений курс, Кліматичний закон ЄС, пакети заходів) та національні документи України (закони, стратегії, плани).

Незважаючи на наявність базових законів і стратегій в Україні, їх імплементація часто є недостатньою, що обумовлено браком юридично зобов'язуючих механізмів, обмеженим фінансуванням, фрагментованою інституційною координацією та низькою інтеграцією кліматичних норм у різні сектори управління. На відміну від України, кліматична політика ЄС має більш високий рівень інтеграції, є обов'язковою для всіх країн-членів, підтримується потужними фінансовими інструментами і системою контролю, що сприяє більш ефективному впровадженню заходів.

Ключові виклики для України полягають у необхідності ухвалення спеціального кліматичного закону з конкретними зобов'язаннями, запровадження системи торгівлі квотами на викиди (ETS), розширення адаптаційних заходів на всіх рівнях, посилення міжсекторальної координації та залучення громадськості, а також активізації

фінансування через створення національних кліматичних фондів і мобілізацію приватних інвестицій.

Для успішної адаптації законодавчо-нормативної бази України до європейських стандартів необхідно забезпечити комплексний підхід, що базується на науково обґрунтованих даних, інтеграції кліматичної політики у всі сфери управління, посиленні контролю за виконанням і прозорості, а також активній участі суспільства у процесах формування та реалізації кліматичних заходів.

Таким чином, подальший розвиток правового регулювання кліматичної політики України має орієнтуватися на практичну реалізацію міжнародних зобов'язань, створення ефективної інституційної системи, фінансову підтримку та інтеграцію кліматичних інструментів на національному та місцевому рівнях, що сприятиме сталому розвитку та підвищенню кліматичної стійкості країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кабінет Міністрів України – Новини про ухвалення Стратегії адаптації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/uhvaleno-strategiyu-ekologichnoyi-bezpeki-ta-adaptaciyi-do-zmini-klimatu-do-2030-roku>
2. Кабінет Міністрів України – План виконання Стратегії (2025–2027). URL: <https://mepr.gov.ua/en/uryad-shvalyv-plan-vikonannya-strategiyi-ekologichnoyi-bezpeky-ta-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-do-2030-roku>
3. Законопроект №11310 – Про засади державної кліматичної політики. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/v-ukraini-skhvalenyi-ramkovyi-klimatychnyi-zakon-mindovkillia> Пояснення суті рамкового кліматичного закону.
4. UNDP Ukraine – підтримка кліматичних ініціатив. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/government-adopts-new-strategy-make-ukraine-more-resilient-climate-crisis>.
5. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України — секція «Інтегрована кліматична політика» URL: mepr.gov.ua.
6. Дослідницька служба Верховної Ради — інформаційні довідки щодо кліматичної політики, аналізи ЄС норм і законодавчого регулювання клімату. URL: research.rada.gov.ua.
7. Портал «Кліматична політика в Україні» (Ukrainian Climate Office) — огляди, історія, аналітика кліматичної політики України. URL: [Ukrainian Climate Office](https://ukrainianclimateoffice.org).
8. Аналітичні статті в академічних виданнях про становлення кліматичного законодавства України — наприклад, «Державна кліматична політика України: права еволюція». URL: [Directory of Open Access Journals](https://ojs.library.utoronto.ca/doi/full/10.1080/17445019.2023.2248888).
9. Офіційний портал Кабінету Міністрів України — «Екологічна політика». URL: kmu.gov.ua.
10. Богун В. (2025). Державна кліматична політика України: права еволюція. *Economics and Law*, 77(2), 101–112. URL: [ДЕРЖАВНА КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРАВОВА ЕВОЛЮЦІЯ | Economics and Law](https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17445019.2023.2248888).
11. Закаль О.О. Захист кліматичних прав людини: питання теорії та практики: дис. ... д-ра філософії у галузі права: 081. Право. Національний університет біоресурсів та природокористування. Київ, 2023. 273 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/diss_zakal.pdf.
12. Інтегрована кліматична політика. URL: [Інтегрована кліматична політика – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України](https://mepr.gov.ua/en/uryad-shvalyv-plan-vikonannya-strategiyi-ekologichnoyi-bezpeky-ta-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-do-2030-roku)
13. Каракаш І. Законодавчі засади нової Стратегії державної екологічної політики України. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2011. Т. 10. С. 335-344.
14. Костицький В.В., Балацька О.Р., Суходольська А.А. Європейські орієнтири правового забезпечення формування екологічної політики в Україні. Науково-практичний журнал «Екологічне право». 2024. Вип. 1–2. С. 16–20.

15. Курило В.І., Мачуський В.В. Історико-правові аспекти становлення кліматичного законодавства в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 5. С. 160-163. URL: [39.pdf](#).
16. [ОГЛЯД КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ:НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ – Експертно-дорадчий центр.](#)
17. Полич В.П. Правові засади боротьби зі зміною клімату в праві Європейського Союзу. : Доктор філософії : спец.. 293 - Міжнародне право : дата захисту 2023-02-27; Статус: Наказ про видачу диплома; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2022, 265 с. URL: [Пошук академічних текстів - Національний репозитарій академічних текстів.](#)
18. Самура А., Шпех Н. Аналіз українського законодавства у сфері зміни клімату. URL: [Аналіз українського законодавства у сфері зміни клімату – Екологія Право Людина.](#)
19. [Стратегії і програми запобігання змінам клімату та їхнє впровадження в українському агросекторі | Національний інститут стратегічних досліджень.](#) URL: [Just a moment...](#)
20. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року: Рішення Міжвідомчої комісії із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (протокол від 16 лютого 2018 р. № 1). URL: [Layout 1.](#)
21. Україна та політика протидії зміні клімату: економічний аспект / Аналітична доповідь; за загальною редакцією В.Р. Сіденка та О.О. Веклих. Київ: Заповіт, 2016. 208 с.
22. Paris Agreement – UNFCCC. URL: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>.
23. European Commission – EU Adaptation Strategy. URL: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/adaptation-climate-change/eu-adaptation-strategy_en.
24. European Green Deal – European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
25. OECD – Climate Change and Ukraine. URL: <https://www.oecd.org/environment/cc/ukraine-climate-policy.htm>.
-
-